

TAM-REVY

Meddelanden från TAM-Arkiv. Nr 3/2006

NILS HOLGERSSENS

underbara resa genom Sverige 100 år s 11

Sjukvårdsreformen i Västtyskland s. 3

Sjukhusuratorer berättar s. 4

Folkskolans lärare och lärarinnor s. 7

Civilekonomernas arkiv s. 12

TUMMELITEN · 1906

Makt eller minne

Genusteori i allmänhet och genusperspektiv i synnerhet har fått en stor betydelse inom forskningen. En central frågeställning inom genusforskningen är frågan om lön. Många forskare menar att lön inte är ett genusneutralt begrepp. Lönen säger oss mycket om gränser mellan könen. I detta nummer av TAM-Revy finns ett exempel på detta. Folkskolans män motiverade sina högre löner med sitt försörjningsansvar. Vid denna tid hade man en idealiserad bild av familjen. Alla hade inte familj. Hade de ensamstående ingen försörjningsplikt? Hade kvinnorna lägre behov än männen av hög lön? Argumentet om försörjningsplikt försvann ur debatten under efterkrigstiden. Det höll inte inför den nakna verkligheten.

Även inom vården i både Sverige och Tyskland speglas kvinnors och mäns villkor och förhållanden. Att studera genus i forskningen är inte bara en fråga om patriarkat eller genussystem; det är en rättvisefråga.

God Jul och Gott Nytt År

Lars-Erik Hansen

TAM-REVY NR 3 • DECEMBER 2006

Ärgång 9

Redaktör

Lars-Erik Hansen

I redaktionen

Lars-Erik Hansen, Björn Holmberg
Annelie Johansson

Grafisk form och layout

Clou form/Madeleine Vestin

Kopiering

Holmbergs tryckeri, Katrineholm

Omslagsbild

Provsida ur Tummeliten, jultidning för smått folk 1906. Rekvireras från Svensk Läraretidning, Stockholm.

Manusstopp till nästa nummer

Planerat till vecka 21, 2007

TAM-Arkiv

Grindstuvägen 48-50, 167 33 Bromma

Telefon: 08-54 54 15 60

Telefax: 08-31 71 76

E-post: tam-arkiv@tam-arkiv.se

Hemsida: www.tam-arkiv.se

Postgiro: 487 40 99-7

TAM-Arkiv

TAM-Arkivs medlemmar 1 december 2006: Akademikerförbundet SSR, Civilekonomerna, DIK, Fackförbundet ST, Farmaciförbundet, Finansförbundet, Förhandlings- och samverkansrådet (PTK), Försvarsförbundet, Försäkringstjänstemannaförbundet (FTF), Journalistförbundet, Kyrkans Akademikerförbund (Kyrka), Lotsförbundet, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Nordiska Finansanställdas Union (NFU), Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR), Polisförbundet, Sif, SKTF, Skogs- och lantbrukstjänstemannaförbundet (SLF), Svenska Folkhögskolans Lärarförbund (SFHL), Sveriges Fartygsbefälsförening (SFBF), Sveriges Tandläkarförbund, Teaterförbundet (TF), Tjänstemannaförbundet HTF, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Tull-Kust, Vårdförbundet, Yrkesföreningen Miljö och Hälsa (YMH).

I DETTA NUMMER

Redaktören har ordet	2
Från "kärlekstjänst" till modernt kvinnoyrke. Sjukvårdsreformen i Västtyskland	3
Sjukhuskuratorer berättar	4
Folkskolans lärare och lärarinnor i kamp om det professionella fältet	7
Jubileumsseminarium om Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige 100 år	11
Civilekonomernas arkiv	12
Ny bok och nytt arkiv	14
Inkommen litteratur	15
Arkivarieyrket – och dess kartläsare	16

Från "kärlekstjänst" till modernt kvinnoyrke. Sjukvårdsreformen i Västtyskland

"Sjuksystrarna är ett särskilt släkte, som även ur facklig synvinkel måste behandlas annorlunda."¹ Med de orden sammanfattade Adolph Kummernuss, ordförande i det västtyska fackförbundet för Offentliga tjänster, transport och kommunikationer (ÖTV), 1950 en modern arbetstagarorganisations syn på sjukvårdsyrket. Antagandet att det i fråga om sjuksköterskorna handlade om en "särskild" och ojämförbar yrkesgrupp var ännu i början av 1950-talet en vitt utbredd självklarhet. I själva verket skilde sig dåtidens arbetsetik och arbetsorganisation inom vården fundamentalt från synsättet inom moderna yrken. På den tiden dominerade ännu de stora modershus-systemen inom Caritas, inre missionen och tyska Röda korset yrkesområdet sjukvård i Förbundsrepubliken. De företrädde en avgjort icke-professionell syn på sjukvården. Som en "bra" sjuksyster räknades en kvinna som ställde sitt liv helt i de sjuka och behövande människornas tjänst och inte arbetade mot betalning.

Denna yrkesbild har sedan slutet av 1950-talet förändrats i grunden. Den traditionella arbetsetiken motsvarade i allt mindre grad de efterföljande kvinnogenerationernas krav på livet, och den tidigare celibatära, uppoffrande "kärlekstjänsten" mot den sjuke omvandlades till ett modernt kvinnoyrke, som även gifta kvinnor kunde utöva som deltidsarbete. Därtill kom att kraven på vårdpersonalen förändrades i grunden till följd av medicinska framsteg. Vad som krävdes var nu allt mindre en "kallelse till kärlek till nästan" och allt mer en teoretiskt grundad utbildning.

Åt denna omvandling av sjukvården från "kärlekstjänst" till modernt kvinnoyrke har jag vid det här laget

ägnat mig i många år som historiker. I min avhandling har jag behandlat utvecklingen från 1949 till 1968 av en unik tysk företeelse, ett fackligt system inom ÖTV-facket, ett egendomligt mellanting mellan system och facklig organisation. Jag har å ena sidan studerat hur ÖTV försökte forma ett typiskt "kvinntypiskt", på andra människors behov inriktat yrkesområde. Å andra sidan har jag med sjuksköterskorna som exempel undersökt kvinnors chanser att få samlingsfacket att ta upp deras yrkesspecifika betydelse på sin dagordning.²

I anslutning här till har jag arbetat på ett sjukvårdshistoriskt Oral History-projekt, där jag har gjort intervjuer med sjuksköterskor som fått sin utbildning mellan 1930- och 1960-talen. Jag har därvid talat med två grupper av sköterskor: *För det första* med diakonissor inom ett stort evangeliskt modershus i Hannover, Henriettenstiftung, som representerar den traditionella typen av kristen sjukvård. *För det andra* har jag intervjuat sjuksköterskor som har spelat en viktig roll i vårdens professionalisering. Därvid handlade det framför allt om kvinnor som arbetat med vidareutbildningen inom vårdrutorna. Valet av dessa två sköterskegrupper möjliggjorde en jämförelse mellan skiljaktiga erfarenheter i professionaliseringsprocessen inom vården, erfarenheter som – i likhet med projektets resultat – bäst låter sig beskrivas

Susanne Kreutzer, fil dr, universitetet i Hannover.

med hjälp av en skala.³ I skalans ena ända finner vi diakonissor, vilka framför allt berättar om de förluster som blev följden av arbetstidsreformer, införandet av en funktionell arbetsfördelning och de praktiska kunskapernas minskade betydelse. I skalans andra ända finner vi förespråkarna för ett angloamerikanskt påverkat vårdkoncept. Denna vårdpersonal betonar framför allt moderniseringsprocessens framsteg, exempelvis en teoretisk underbyggnad av sjukvården.

För närvarande arbetar jag på ett forskningsprojekt där jag med Henriettenstiftungens diakonissmodershus i Hannover som exempel studerar ➤

¹ Ver.di-Archiv, Bestand ÖTV 7/0579: Protokoll der Vorstandssitzung der Hauptfachabteilung Gesundheitswesen am 26./27.4.1950.

² Jfr Kreutzer, Susanne, Vom "Liebesdienst" zum modernen Frauenberuf. Die Reform der Krankenpflege nach 1945, Frankfurt a.M./New York 2005.

³ Resultaten har publicerats i form av två uppsatser: Kreutzer, Susanne, Hierarchien in der Pflege. Zum Verhältnis von Eigenständigkeit und Unterordnung im westdeutschen Pflegealltag, i: Braunschweig, Sabine (Hg), Pflege, Räume, Macht und Alltag. Beiträge zur Geschichte der Pflege, Zürich 2006, s. 203-211 och Kreutzer, Susanne, Aus der Praxis lernen? Umbruch in den pflegerischen Ausbildungskonzepten nach 1945, i: Medizin, Gesellschaft und Geschichte. Jahrbuch des Instituts für Geschichte der Medizin der Robert Bosch Stiftung, Jg. 25 (utkommer 2007).

Sjukhuskuratorer berättar

den kristna sjukvårdens erosion och omvandling efter 1945. Därvid har jag funnit den kristna sjukvården särskilt intressant, eftersom moderniseringsprocessens konfliktladdning här blir mycket tydlig. Den kristna sjukvårdens utpräglade patientinriktning lät sig nämligen knappast förenas med kraven på ett modernt, rationellt och professionellt agerande. Så till vida är moderniseringsprocessens ambivalens särskilt lätt att iaktta här. I detta projekt intervjuar jag diakonissorna och bearbetar dessutom det omfattande arkivet, som framför allt innehåller en intensiv brevväxling mellan systrarna och modershuset. Via dessa källor har man utmärkta möjligheter att följa såväl systrarnas vardag och självuppfattning som deras syn på sjukvårdens modernisering.

På längre sikt planerar jag att utöka mitt sjukvårdshistoriska arbete med en jämförande studie mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Sverige. Dessa planer har föranlett ett första besök på TAM-Arkiv och arkivet vid Ersta diakonissanstalt, varvid inte bara väsentliga skillnader mellan Tyskland och Sverige i synen på yrkesområdet kommit i dagen. Det har nämligen också visat sig att diakonissanstaltens vårdkoncept uppenbart har anpassats specifikt efter nationen. På 1960-talet tycks det trots detta vid yrkesområdets modernisering ha uppstått liknande konflikter som de vi mött hos diakonissorna i Henriettenstiftung. De första resultaten av denna jämförelse förutses bli publicerade på svenska år 2007.⁴

Av Susanne Kreutzer

Fil dr, universitetet i Hannover

Översättning: Jan Wahlén

⁴ Bidraget kommer att publiceras i: Bengtsson-Levin, Magdalena/Kristina Engwall/Stefanie von Schnurbein, Kulturella gränsdragningsprocesser mellan hälsa och sjukdom i välfärdsstater (publiceras sannolikt 2007).

Minnessamlingar är ett försök att bredda utbudet av information och dokumentation. Nordiska museet har publicerat en rad berättelser om folkliv i Norden, men även andra institutioner har praktiserat denna metod. I boken *Från social fixare till psykosocial expert* berättar

tio sjukhuskuratorer om sina liv i allmänhet och sitt yrke i synnerhet. Uppdraget har utförts av Akademikerförbundet SSR i samarbete med TAM-Arkiv. Genom minnesinsamlingen blir bakgrunden till kuratorernas professionalisering tydligare, eftersom berättarna lyfter fram händelser som förde deras yrke framåt och formade deras roll i relation till andra yrkesgrupper. Gränsdragningen mellan läkare och sjukhuskuratorer är av särskilt intresse, eftersom konflikter med läkarkåren även framträder i relationen till andra inom vårdområdet. Docenten i historia Lisa Öberg visar t.ex. i sin avhandling *Barnmorskan och läkaren: kompetens och konflikt i svensk förlossningsvård 1870-1920* att läkarnas försök att ta makten över förlossningsvården var en källa till konflikt och kamp för barnmorskornas yrkesintressen. Läkarna flyttade fram sina positioner när förlossningsvården institutionaliserades, men barnmorskorna gav inte upp. Ökad utbildning av barnmorskor förbättrade deras möjligheter att hävda sig mot läkarkåren. Vid en läsning av boken om sjukhuskuratorerna framträder samma kamp för deras yrkesidentitet. Anna-Stina Nordström berättar att de efter en gemensam, lång arbetsdag inte ens blev tillfrågade om att äta tillsammans med de manliga

läkarna när de skulle ut och få i sig en bit mat. En annan om hur läkarna genom att hela tiden behålla initiativet i samtalet om patienterna hade ett slags tolkningsföreträde där de psykosociala problemen hamnade i bakgrunden. Margareta Callersten Brunell skriver om en läkare som inför

”hela salen och rondan” fällde nedläggande kommentarer om en kvinna som led av inkontinens när hon sprang genom att rekommendera henne gå på händer. Callersten Brunell valde att protestera genom att under en tid utebli från ronderna men aningen resignerat konstaterar hon att detta var ”en tyst och meningslös demonstration”. Läkarens uttalande kan tolkas som en makt-demonstration, eftersom patientens psykosociala situation enligt honom hade ett litet värde. Lena Nylander poängterar att hon aldrig träffat en läkare som verkat för att få in kuratorer i vården – enligt henne har kuratorerna själva fått strida för sin professions rätt och rättigheter inom vården. Detta vittnar samtidigt om en genusordning, eftersom kuratorer var och ännu i stor utsträckning är en kvinnligt dominerad yrkeskår medan männen ofta var och är läkare.

Det senaste decenniet har intresset för samtidshistoria ökat d.v.s den delen av vårt förflutna som har utspelat sig under den egna livstiden. När händelser ligger nära i tiden kan de medverkande aktörerna fortfarande leva och bidra med ökad kunskap om vad som hände. Viljan att efterforska sanningen så långt den går att nå om ett förelagt ämne, *Wie es eigentlich gewesen ist* som den tyske 1800-talshistorikern Leopold

von Ranke formulerade saken, underlättas om källmaterialet är utförligt. De flesta är överens om att historiken bör vara saklig, opartisk och i största möjliga mån frigjord från egna värderingar, politiska, sociala och moraliska, eftersom man annars inte kan vinna respekt utan avfärdas som fördomsfull och propagandistisk, hur vällovligen ens syften än må vara. Intresset för samtiden har bl.a. ökat som en följd av möjligheten att via intervjuer, minnessamlingar etc förstå och förklara vad, hur och varför något hände.

Forskare från Södertörns högskola har i flera år arrangerat s.k. vittnesseminarier för att komplettera det skriftliga källmaterialet. Personer som själva medverkat får framföra sin version av vad som hände och varför de valde att agera på det ena eller det andra sättet. Att samla några personer förväntas skapa en dynamik som får informanterna att avslöja mer än vad som återfinns i skriftliga källor.

Inom Örebro kommun arbetar arkivcentrum och universitet med intervjuer för att öka kunskapen och minska luckorna i de anteckningar som finns nedtecknade i protokoll etc. För att få ut så mycket som möjligt av de personer som var med när det hände måste den som genomför intervjuerna vara väl förberedd genom att skaffa sig ingående kunskap i det ämne som ska avhandlas och om den person som ska intervjuas. Frågor måste vara välformulerade och innan intervjun genomförs måste den som ska berätta något få information om syftet och frågorna, om hur intervjun ska gå till, hur materialet som blir resultatet av intervjun ska hanteras och användas och hur lång tid intervjun förväntas ta m.m.

Den aktuella boken om sjukhuskuratorer börjar med en ingress, en inledning där den auktoriserade sociologen och medicine doktor Mariann Olsson och Förbundsordföranden i Akademikerförbundet SSR Christin Johansson sammanfat-

Protokoll fört vid sammträde Årens för psykiatriska sjukhus lokaler i Stockholm för bildande av kuratorer för den 31 mars 1944.

Närvarande: Kuratorerna Lise Axelund, St Görans sjukhus, St G. Axelsson, Vanföresanstalten, Göte Torun Billström, Psykiatriska kliniken i Linné sjukhuset, Anna Broman, Svenska Föreningen för Vård, Stockholm Jenny-Lisa Olsson, Sockersbergs sjukhus Alfred Elg, Hinderöganisasternas byrå, Stockholm Gunvor Fogström, Vanföresanstalten, Karin Oeselt, Lasarettet, Högbyrån Brita Berthelius, Högbyrån för psysjuk, Stockholm Gertrud Julin, Karolinska sjukhuset Kerstin Lagergren, Centrallasarettet Le Leufvén, Högbyrån för psykiatriska Bertha Marcus, Serafimerlasarettet Gertrud Norsing, Sabbatsbergs sjukhus Ella Näsland, Barnsjukhuset Samarit Mari-Louise Floman, Centrallasarettet, U Brita Strömberg, Psykiatriska polikliniken Karolinska sjukhuset Elisabeth Stjerne, Rensköldsgatan Marianne Bertling, Högbyrån för Sierid Unding, Kroppsvåringsanstalten för sjukhus barn Ulla Östrand, Norrbulls sjukhus och barnsjukhuset, Stockholm

§ 1. Inbjudan till sammträdet hade utskänts av kuratorerna Å Julin och Leufvén (bil. 1 och 2) och kurator Leufvén hälsade bjudarna välsignat och närvarande välkomna och redogjorde närmare för motiv, som lågt bakom detta initiativ.

§ 2. Utsågs kuratorerna Leufvén och Marcus till ordförande och sekreterare vid kvällens sammträde.

§ 3. Meddelade ordföranden att från kuratorerna G. Axelsson, Vanföresanstalten, Göteborg Brita Berghell, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg Gudnel Blomdahl, Centrallasarettet, Västerås Ellen Bodelsson, Vanföresanstalten, Stockholm Birgitta Busck, Apelvårens kustsanatorium Marie-Louise Hebring, Centrallasarettet, Karlstad Rut Eriksson, Kurorsanstalten, Vänersborg Stina Frykholm, Psykiatriska polikliniken, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg

Konstituerande protokoll för Svensk kuratorerförening.

tar det väsentliga som senare meddelas av sjukhuskuratorerna. Redan här besvaras i stort frågorna: vad (d.v.s. vad som ska behandlas), var (d.v.s. var händelserna äger rum), när (d.v.s. när händelserna äger rum), vilka (vilka personer som var inblandade, drabbade och vilka personer som rapporterat om händelsen) och varför (dvs orsakerna till att händelserna inträffat). Vad besvarar frågan om ämnet som i detta fall är sjukhuskuratorer och deras yrkesintressen. Var besvarar frågan om tidsperioden – att händelserna äger rum under 1900-talet. Vem eller vilka ger svar om personerna som förekommer är eller har varit verksamma som kuratorer på ett eller flera sjukhus, om de har olika social bakgrund, om de upplevt liknande psykosociala problem t.ex. vid aborter. Den ger också svar på frågan om och hur t.ex andra yrkesgrupper inom vården agerat och betett sig bl.a. läkarnas utövade auktoritet över annan personal. Varför besvarar sjukhuskuratorernas motivation – varför de känt sig manade att (inför offentligheten och vissa adressater) skriva om ämnet. Detta senare är inte all-

Protokoll, fört vid konstituerande förbunds-möte med Övriga Sociologerna Riksförbund, SSR, söndagen den 19 oktober 1956 kl. 10.00 i Förbunds-huset, Torngatan 10, Stockholm.

§ 1. Sociologsektionens ordförande, socialassistent Eric Linderstål, hälsade de närvarande välkomna och föredrog förelag till dagordning, vilket utsköts till samtliga genom publicering i tidningen Sociologen. På förslag av socialinspektör Clarence Blomström skulle föredragningslistans punkt 3. "Redogörelse för sociologsektionens verksamhet och utbildning" kompletteras med en redogörelse för SAO:s kamikartells verksamhet. Likaså borde under punkt 11. "Val av sektionens ledning för tiden intill nästa förbundsöte" läggas till 2) Valberedning till förbundsöte 1959. Efter dessa justeringar godkändes dagordningen i befintligt skick.

§ 2. Att leda mötenförhandlingarna utsågs socialbyråinspektör Erik Hedberg, Stockholm. Till sekreterare valdes socialassistent Inger Tankred, Stockholm, och till justeringsman socialassistenterna K.A. Junström och Olla Sandberg, Stockholm. Att fungera som presiderer utsågs socialinspektör Clarence Blomström, Stockholm.

§ 3. a) Ombudsman Rune Willén lämnade en redogörelse för verksamheten inom sociologsektionen inom SAO:s allmänna tjänstemannaförbund. SAO hade 1956 efter framställning från sociologsektionen i princip medgivit att sociologsektionen berättigade till medlemskap i SAO-förbundet. Till en början skulle sociologerna ingå som medlemmar i SAO:s allmänna tjänstemannaförbund, sedermera i en särskild sektion därinom, för att, när ett tillräckligt antal medlemmar fanns, bilda ett självständigt SAO-förbund.

Konstituerande protokoll för Akademikerförbundet SSR.

tid nödvändigt och saknas i ingressen, men den finns i några av informanternas texter och ger bokens läsare lite extra.

Minnesinsamlingar innehåller i vissa fall samma brister eller svagheter som källor som bygger på intervjuer:

1. Berättarna riskerar att missuppfatta vad som efterfrågas i frågorna eller uppdragsbeskrivningen (som man skickat eller ställt till honom eller henne). De svarar i flera fall inte på själva frågan, utan i stället kommer man med andra utläggningar eller utvecklingar.

2. Berättarna kan uttala sig alltför kategoriskt om något som de saknar kunskap eller insikter om eller kan bestyrka. Detta kan göra ett ovederhäftigt intryck.

Jag anser emellertid att informanterna i boken om sjukhuskuratorer iaktar en viss försiktig återhållsamhet genom att reservera sig. Det finns inga spår av benägenhet att undanhålla kunskaper och insikter. De håller sig till ämnet och utgör därför en värdefull berättande källa. De beskriver inte bara sina liv utan också de faktorer i deras uppväxt som bidrog till deras senare yrkesval. ►

Många intressanta levnadsöden fångar en läsare. Gemensamt för de flesta berättelser är insikten om nöden i samhället, ett tillstånd man ville bryta. Många av kuratorerna som återger sina erfarenheter strävade efter allas rätt till ett människovärdigt liv. Karin Wahlqvist skriver att hon tidigt deltog i frivilligt socialt arbete p.g.a. sitt samhällsintresse. I linje härmed hjälpte hon handikappade barn. För andra kuratorer var det slumpen som fick dem att utbilda sig till socionomer och verka inom det psykosociala området. Många artikelförfattare är sparsamma med sina personliga tycken och tar endast upp dem när de efterfrågas. De har ständigt de läsare i åtanke som de vänder sig till så att även de, som inte är insatta i ämnet, skall förstå och intressera sig för vad de har att säga. Här brister berättarna sällan. Informanterna skriver också en korrekt och smidig svenska d.v.s. en s.k. sak- eller normalprosa, tillgänglig och begriplig för sina läsare.

Finns det inga svagheter i boken? Det är inte lätt att se dessa minnen som bitar i ett pussel som ska gå ihop så att beståndsdelarna kan infogas i ett sammanhängande mönster. Detta skulle kräva en färdigt uppställd uppsats eller avhandling. Det kan man inte begära, men man kan önska lite mer. För läsaren skulle

det vara intressant att få veta mer om kuratorns olika verksamhetsområden. Det skulle också vara intressant att få lite statistik över yrkesgruppens framväxt t.ex. i relation till läkarna. Antalet läkare ökade från 4200 år 1948 till 13 000 år 1973. Sjukhuskuratorernas utbildningsnivå ökade under hela efterkrigstiden. Men ökade deras status i samma takt och i samma utsträckning som för läkarna? Lönen i rena pengar säger oss mycket om gränser mellan könen. Lena Nylander framhåller att hon efter 31 års yrkesverksamhet och legitimation som psykoterapeut med 240 akademiska poäng har en lön på 25580 SEK i månaden. Inga-Lill Persson påtalar också sin relativt låga lön, men i många andra berättelser förekommer inte den diskussionen. Lön är inget genusneutralt begrepp utan genusberoende – det reser förväntningar hos både män och kvinnor. En djupare diskussion om detta skulle ge läsaren en helhetsbild som i sin tur skulle öka minnesinsamlingens läsvärde.

Sjukhuskuratorerna verkar i en konjunkturkänslig bransch. Samtliga berättare vittnar om den frustration sönderslitna kuratorsenheter väckte när neddragningar inom vården skulle realiseras. Varför drabbade nedskärningarna just kuratorsverksamheten så hårt? Vad säger

detta om vårdens sätt att värdesätta olika insatser för patienterna? En faktor som säkert bidragit till neddragningarna är kuratorernas brist på auktorisation. Andra grupper inom vården är legitimerade, vilket stärker deras ställning. I minnesinsamlingen lyser emellertid kraven på legitimering med sin frånvaro.

Samtliga källor som används i en vetenskaplig undersökning måste källkritiskt bedömas. Forskaren måste tillämpa historievetenskaplig metodik – inte bara vederbörliga källhänvisningar utan också källkritik. Detta innebär att forskaren i sammanhanget ska värdera bl.a. tillförlitligheten och halten av de källor man utnyttjar eller refererar sig på. Som källor i en historisk studie är berättelser inte helt problemfria. Särskilt om händelserna ligger relativt långt tillbaka i tiden. Minnet är selektivt, vilket innebär att ett urval sker som ofta följer vissa mönster t.ex. att den dåliga tiden avlöses av bättre tider etc. Närheten till en händelse påverkar således berättelsens värde som källa. Vem som berättar är också viktigt att veta. All vetenskap är ett utforskande av kunskap, som ofta grundas på sanningen om det förelagda ämnet, så långt sanningen står att finna. Alla vet att människan har en rad synsätt och värderingar och forskaren måste därför värdera informationen. Om en socialdemokrat talar om en moderat så påverkar detta sannolikt beskrivningen av moderaten. Om en moderat beskriver samma moderat så får vi en annan uppfattning. Mot denna bakgrund är boken en utmärkt samling berättelser, men forskaren som vill använda dessa källor, måste värdera minnessamlingen och använda den på ett medvetet sätt.

Lars-Erik Hansen

Fil dr och vd för TAM-Arkiv

Yrkesdräkter från hemvårdarinnor. Foto och © Bosse Carsing, Temabild.

Folkskolans lärare och lärarinnor i kamp om det professionella fältet

Mellan 1920 och 1963 var folkskollärarkåren delad mellan ett manligt och ett kvinnligt lärarförbund, Sveriges folkskolläraryrkesförbund och Sveriges folkskolläraryrkesförbund. Förhållandet mellan dessa var fram till 1946 mycket spänt och polemiska utbrott förekom. Den främsta stridsfrågan gällde lönerna. Folkskolläraryrkesförbundet krävde likalön, vilket de manliga lärarna motsatte sig. Ett annat tvistämne gällde arbetsdelningen. Vilka lärare, manliga eller kvinnliga, skulle undervisa de äldre respektive yngre skolbarnen samt i städernas pojkklasser och flickklasser? Dessa strider kan ses som en kamp om ett professionellt fält, som här är liktydigt med folkskolan. År 1946 tystnade plötsligt polemiken och i stället inträdde ett tillstånd av tystnad. I hägnat av denna började de två folkskolläraryrkesförbunden att samverka med varandra. Samarbetet fördjupades efterhand och det utmynnade år 1963 i en förbundssammanslagning. Därmed bildades Sveriges lärarförbund.

På denna ramberättelse bygger ett avhandlingsprojekt som jag bedriver inom ramarna för den Nationella forskarskolan i pedagogiskt arbete samt i den lokala forskarskola inom samma kunskapsområde, som finns vid Linköpings universitet. Arbetet kommer framemot sommaren eller hösten 2007 att resultera i en avhandling med den preliminära titeln *"Vi manliga lärare" – Sveriges folkskolläraryrkesförbund och folkskolans lärarinnor 1920-1963*. Avhandlingen kommer främst att skrivas utifrån det manliga folkskolläraryrkesförbundets perspektiv. Det övergripande syftet är att analysera fram förbundsledningens verklighetstolkningar samt föreställningar om "vi och dem". Förändringar i dessa tankebilder och tolkningar bör kunna begripliggöra varför folk-

skolläraryrkesförbundet under lång tid sågs som ett hot och varför dessa under efterkrigstiden omdefinierades till önskvärda samarbetspartners. Till grund för resonemanget ligger en åskådning som Eva Österberg kallar teoretisk realism.¹

Vid två tillfällen eskalerade det spända förhållandet mellan folkskolläraryrkesförbunden till öppna konflikter. Dessa var den s.k. klassificeringsstriden 1926-1927 samt förbundets kampanjer inför det riksdagsbeslut år 1937, som gav folkskolläraryrkesförbundet samma lön som de manliga lärarna. Den följande artikeln, som kan ses som ett "smakprov" på avhandlingen, innehåller en jämförelse mellan dessa konflikter och den argumentation, som de gav upphov till. Framställningen bygger i huvudsak på lärarförbundets egna tidningar, men protokoll från det manliga förbundets förbundsstyrelse har också använts.

Klassificeringsstriden 1926-1927

Upprinnelsen till klassificeringsstriden var att det manliga folkskolläraryrkesförbundet på hösten 1926 överlämnade en skrivelse till regeringen Ekman i vilken önskemål framfördes om ett reformerat tjänstesystem. Förbundet förordade en hierarkisk arbetsdelning i vilken de manliga folkskollärarna undervisade i klasserna fem och sex samt i fortsättnings-skolan. I männens arbetsområde infogades även städernas pojkklasser. På nästa nivå i hierarkin, det vill säga i klasserna tre och fyra samt i flickklasserna, placerades folkskolläraryrkesförbundet och längst ner hamnade småskolans lärarinnor. Till dessa tjänster knöts olika löner och de manliga lärarna skulle ha mest. De ansåg nämligen att de svåraste och mest krävande arbetsmomenten föll

på deras lott. Denna ordning existerade redan i storstäderna och i B1-skolorna, men folkskolläraryrkesförbundet ville göra den generell. Skrivelsen till regeringen utlöste en intensiv polemik i lärtidningarna och den varade till sommaren 1927. I denna duell stod folkskolläraryrkesförbundet på den ena sidan och SAF, Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförbund, tillsammans med folkskolläraryrkesförbundet på den andra. Det var i hög grad den mäktiga och resursstarka SAF, som förde lärarinnornas talan. För SAF, som organiserade lärare av båda könen, framstod folkskolläraryrkesförbundet som en rival. Detta är emellertid en annan historia. Konflikten ebbade ut sedan folkskolläraryrkesförbundets klassificeringsförslag avvisats i en medlemsomröstning bland SAF-medlemmarna.

Folkskolläraryrkesförbundets argumentering för ett klassificerat tjänstesystem följde i huvudsak två linjer. Den första av dessa utgick från föreställningen om den svaga kvinnan. Varken fysiskt eller psykiskt orkade lärarinnorna med de tyngre arbetsuppgifterna i skolan. De var ofta sjuka, saknade auktoritet och kunde inte fostra pojkar till män. Ett bevis för den kvinnliga oförmågan såg folkskolläraryrkesförbundet i det faktum att det i huvudsak var lärarinnor, som undervisade de yngre barnen och i flickklasserna. Detta uppfattades till yttermera visso som en naturlig ordning och darwinismen användes för att legitimera den. Följaktligen måste de mera krävande uppgifterna i skolan tilldelas de manliga lärarna och för detta ville de ha betalt. ►

¹ Österberg, Eva: "Historikern och vår kulturella mångfald." I Qvarsell & Sandin (red), *Den mångfaldiga historien. Tio historiker om forskningen inför framtiden* (Lund 2000), sid. 18 f.

Dessutom underlättade de högre manslönerna rekryteringen av män till läraryrket. Till följd av lärarinnornas sämre förmåga var sådana en nödvändighet i skolverksamheten. Paradoxalt nog finns det emellertid i folkskolläraryrket också en motsatt bild av lärarinnorna. I denna tankebild förvandlas dessa till ett allvarligt hot. Folkskolläraryrket krävde på likalön tolkades som en målmedveten, feministisk kampanj som ytterst syftade till att mota bort männen från läraryrket och till att feminisera skolan. Mot dessa krafter måste det manliga folkskolläraryrket föra en försvarsstrid – både för sina medlemmars och för skolans bästa. Den andra argumentationslinjen utgick från familjeförsörjarnas behov. De manliga folkskollärarna sågs som ensamma familjeförsörjare och därför behövde de högre lön än de i allmänhet ogifta lärarinnorna. I detta koncept blev likalönskravet ett hot. Orsaken till detta var att lönesystemet uppfattades som ett nollsummespel. Om de kvinnliga lärarna fick högre lön måste detta finansieras genom en sämre lönesättning för de manliga kollegorna och familjeförsörjarna.

Argumenteringen från folkskolläraryrket var dock delvis kluven. Huvudlinjen var dock att lärare och lärarinnor hade samma förmåga. Det fanns inga skillnader mellan deras arbetsinsatser och detta bekräftades av erfarenheterna från skolans värld. Manliga och kvinnliga lärare utförde samma arbete och de hade samma utbildning. Detta motiverade folkskolläraryrket att kräva på likalön, men också på en arbetsfördelning som inte tog hänsyn till könet. Vid sidan av denna huvudlinje kan man emellertid i lärarinnornas tidning finna inlägg även av det komplementära könet, som förknippas med Ellen Key. Enligt detta synsätt hade manliga och kvinnliga lärare olika förmågor, men dessa kompletterade varandra och för skolan var de lika viktiga. Yngre barn och flickor behövde kvinnliga

SVENSK LÄRARTIDNING

Årg. 56 1937

20 Mars Nr 12

ORGAN FÖR SVERIGES ALLMÄNNA FOLKSKOLLÄRARFÖRENING

Lönepropositionen framlagd för riksdagen

Bruttolönesystemet förordas — Klassificering av lärartjänsterna

Likalönsprincipen genomföres etappvis

Ernst Wigforss (t.v.), finansminister, och Arthur Engberg, ecklesiastikminister, genomförde likalönsprincipen 1937.

lärare samtidigt som de äldre pojkar-
na mätte bäst av manliga. Arbetet
med dessa barnkategorier var emel-
lertid likvärdigt och på detta kunde
en jämlikhetstanke formuleras.

Motståndet mot likalönsbeslutet 1937

I mars 1936 tillsattes en statlig ut-
redningsgrupp som fick namnet
1936 års läralönesakkunniga. Den
fick till uppgift att utarbeta förslag
till nya lönevillkor för bl.a. folksko-
lans lärare. Redan i november pre-
senterade gruppen sitt betänkande
och i det föreslogs att de manliga
folkskollärarna skulle placeras i löne-
grad 17 och de kvinnliga i lönegrad
15. Det könssegregerade lönesyste-
met skulle med andra ord finnas
 kvar. Sakkunniggruppen ville också
att läsårets längd skulle fixeras till
nio månader i hela landet, men detta

var frivilligt. Utanför storstäderna
praktiserades vanligtvis kortare lästi-
der och kommuner som så önskade
kunde behålla dessa. Märkligt nog
skulle detta inte påverka de föreslagna
lönegradsplaceringarna. En av leda-
möterna i sakkunniggruppen, social-
demokraten Conrad Jonsson, hade
emellertid reserverat sig mot betän-
kandet. Han föreslog i stället att de
manliga och kvinnliga folkskollärar-
na skulle avlönas lika, men att
lönerna skulle bestämmas av läsårets
längd. Endast lärare som tjänstgjorde
nio månader skulle placeras i löne-
grad 17. Den majoritet av folkskol-
lärarna som arbetade utanför stor-
städerna skulle få mindre. Inom det
manliga folkskolläraryrket väckte
Conrad Jonssons förslag oro. Efter-
som det erbjöd en billigare löner-
glering befarade man att det skulle
anammats av statsmakterna.

Under våren 1937 utvecklade folkskolläraryförbundet en intensiv opinionsverksamhet mot Conrad Jonssons förslag. Förbundet protesterade mot att lönerna skulle bestämmas av läsårets längd samt krävde att alla manliga lärare, oavsett årsarbetstiden, skulle placeras i lönegrad 17. I realiteten innebar detta en anslutning till lärarlönessakkunnigas betänkande. Dessa ståndpunkter togfördes vid bl.a. opinionsmöten, uppvaktningar av riksdagsmän och i artiklar i *Folkskollärarnas tidning*. Vidare genomfördes en enkätundersökning bland de manliga folkskollärarna. Den visade att nästan 90 procent av de gifta lärarna var ensamma familjeförsörjare. Detta kontrasterades mot bilden av den ogifta lärarinnan. En händelse av mera spektakulär natur ägde rum den 28 april. Då uppvaktades statsutskottets ordförande av fyra kvinnor, som sade sig komma från "Kommittén för folkskollärarhustrurnas opinionsyttring i lärarnas lönefråga". Kvinnorna överlämnade en petition som var undertecknad av 4 000 lärarhustrur. I den begärdes att samtliga manliga lärare skulle placeras i lönegrad 17 eftersom de var familjeförsörjare. Detta var emellertid inte någon äkta, kvinnlig opinionsyttring, ty aktionen var planerad och genomförd av folkskolläraryförbundet. Parallellt med denna opinionsverksamhet uppflammade återigen motståndningarna gentemot lärarinneförbundet. Också detta reagerade mot att lönerna skulle bestämmas av läsårlängden, men det hade också börjat verka för likalönens införande. Därmed hamnade folkskolläraryförbunden på kollisionkurs med varandra. Nu agerade emellertid inte folkskollärarinnorna tillsammans med SAF, utan i samverkan med ett stort antal andra kvinnoorganisationer. Tillsammans bildade dessa ett omfattande nätverk som sträckte sig långt in i maktens korridorer. Framträdande personer som engagerade sig för lärarinnorna och likalönen var t.ex. Ernst Wigforss och Alva

Myrdal. Det konsekvent framförda budskapet var att det inte fanns några skillnader mellan de manliga och kvinnliga folkskollärarna. De hade samma utbildning, utförde samma arbetsuppgifter och hade samma prestationsförmåga. Det komplementära könsstämningen uttalades inte längre. Det manliga förbundets opinionsverksamhet kröntes emellertid inte med någon framgång. Den 29 maj 1937 beslöt riksdagen att likalön skulle införas successivt under en femårsperiod.

Folkskolläraryförbundets argumentering på det offentliga planet utgick uteslutande från familjeförsörjargumentet. Det anslöt sig därmed till den på 1930-talet dominerande strategin när det gällde försvaret av de högre manslönerna på arbetsmarknaden. För de manliga lärarna var lönegrad 17 den lägsta tänkbara eftersom de hade hustrur och barn att försörja. Genom att koppla detta till debatten om den hotande befolkningskrisen kunde folkskolläraryförbundet framställa sitt krav som ett samhällsintresse. Familjebildningen och nativiteten måste stimuleras. I folkskolläraryförbundets värld hotades emellertid familjeförsörjarnas behov från två håll. Conrad Jonssons lönekonstruktion skulle förpassa majoriteten av de manliga lärarna till lönegrader som understeg den sjuttonde. En likalönsreform skulle få samma effekt. Bakom denna farhåga låg den gamla föreställningen om lönesystemet som ett nollsummespel. Det som den ene vann, måste den andre förlora. Om de ensamförsörjande lärarinnorna fick mer måste de familjeförsörjande männen få mindre. Det finns emellertid ett tema, som saknas i folkskolläraryförbundets argumentering år 1937 och som var mycket framträdande under klassificeringsstriden. Explicit uttrycktes inte längre några könsargument som nedvärderade kvinnornas förmåga. Av detta skulle man kunna tro att en omvärdering av de kvinnliga kollegorna hade skett, men så var inte fallet. ➤

Daco på TCO

Det historiska intresset ligger och pyr hos medlemmarna. Lite här och var förekommer aktiviteter i samband med olika jubiléer.

Nu var det TCOs tur. Man firade 75-årsminnet av en av TCOs föregångare, Daco. Daco är uttytt De anställdas centralorganisation. Man organiserade tjänstemannaförbunden inom den privata sektorn. Detta skedde i maj 1931.

Firandet av Dacos tillblivelse skedde i form av ett seminarium på TCO. I detta deltog bland andra Anders Kjellberg från TAM-Arkivs forskningsråd.

Med dokument ur Dacos arkiv illustrerade TAM-Arkiv framväxten och konstitueringen av Daco.

Björn Holmberg

Forskarkväll på Kulturhuset

Den 22 september deltog TAM-Arkiv i en forskarkväll på Kulturhuset i Stockholm. Det rörde sig om ett initiativ från EU-kommissionen benämmt ForskarFredag. Idén väcktes ifjol och har som främsta syfte att stimulera ungdomar till forskning. Evenemanget är tänkt att äga rum årligen den tredje fredagen i september. I Stockholm hölls det ihop av sällskapet Vetenskap och Allmänhet. TAM-Arkiv deltog som enda arkiv.

På ett bokbord presenterade vi bl.a. intressanta brev från Selma Lagerlöf m.fl., fotoalbum, lärarminnen, föreläsningssanteckningar från sjuksköterskan Berta Wellin, som i början av 1900-talet var ledande företrädare för den då grundade Svensk Sjuksköterskeförening. Anteckningar från Kerstin Hesselgrens studier i London vid förra sekelskiftet samt ett fotoalbum från Driftselektrikerens förening i Stockholm tilldrog sig även stort intresse.

Flera tusen besökare kom till ForskarFredag. Av dessa kom några hundra till TAM-Arkiv. Kvällen bedömdes av arrangörerna som en "dundersuccé".

Vi på TAM-Arkiv, som allt oftare är ute på fältet på detta sätt, delar arrangörernas entusiasm.

Björn Holmberg

Sprickor i fasaden

Sociologen Alberto Melucci har i sina studier av moderna massrörelser menat att dessa inte är homogena. De konstitueras av ett stort antal individer och bland dessa finns olika motiv och bevekelsegrunder till varför de anslutit sig till rörelsen. Någon fullständig åsiktsöverensstämmelse kan därför inte finnas bland anhängarna och detta gäller även för ledarskiktet.² Sveriges folkskolläraryrkeförbund var visserligen inte en löslig massrörelse, men det konstituerades av anslutna individer. Med ledning av detta kan uppmärksamheten riktas mot individnivån och då framträder genast sprickor i den fasad, som förbundet ville visa utåt. Dessa sprickbildningar visar att föreställningen om lärarinnornas sämre förmåga fortfarande fanns representerad inom organisationen. Det finns också tecken som tyder på att man från förbundsledningens sida försökte hålla dessa åsiktsyttringar under mattan. Ett exempel på detta inträffade den 28 april 1937. Då beslöt förbundsstyrelsens arbetsutskott att de lokala förbundsretsarna omgående skulle kontaktas och uppmanas att inte genomföra några aktioner utan att först ha diskuterat dem med förbundsledningen. Bakgrunden till detta var att manliga folkskollärare i Skåne hade riktat en skrivelse till riksdagen i vilken lärarinnornas påstådda tillkortakommanden användes som huvudargument för högre mans- och lägre kvinnolöner. De opinionsmöten som folkskolläraryrkeförbundets kretsar organiserade runtom i landet hade också som syfte att motverka uppkomsten av okontrollerade opinionsyttringar från medlemmarnas sida. Det fanns också en mall till de uttalanden, som antogs vid dessa sammankomster. Det är därför något av en anomali att en av förbundsstyrelsens ledamöter, Alfred Frankman i Löberöd, kunde uttrycka sig på följande sätt i en av honom signerad artikel i *Folkskollärarnas tidning*:

Nu säger lärarinnorna att de kan sköta en klass lika bra som en lä-

rare. – annan kvinna med ovanliga krafter. – Jag har under 20 år haft till granne en hemmadotter som arbetat som bonddräng. Sådana finns, men därav kan man inte dra slutsatsen att detta är regeln. Att lärarinnorna i allmänhet har samma krafter som lärarna tror väl ingen [...] utom de själva. Men följderna av denna deras tro blir, såsom statistiken visar, ofta överansträngning och åtföljande tjänstledighet för sjukdom.³

Dessa och andra exempel visar att den syn på lärarinnorna som kom till uttryck på 1920-talet levde vidare också under det följande årtiondet. Även tanken på ett klassificerat tjänstesystem fanns kvar. I december 1936 diskuterades folkskolläraryrkenas likalönskrav i en artikel som hade skrivits av *Folkskollärarnas tidnings* redaktör, Johan Forsell. I den hette det bland annat att de manliga lärarna endast kunde godta likalönsprincipen om den genomfördes på samma sätt som skedde inom den statliga sektorn år 1925.⁴ Den lönereformen hade i stort sett endast inneburit att statstjänstemän av båda könen infördes i en gemensam löneskala, men med bibehållna löner. Könsblandade tjänster uppdelades i manliga och kvinnliga med olika tjänstebeteckningar. Dessa fördes sedan in i den nya lönetariffen. För de redan anställda var likalönens införande av mest av nominell natur och den könssegregerade lönesättningen förblev intakt. Reformen kan emellertid jämföras med folkskolläraryrkeförbundets gamla krav på att folkskolläraryrket skulle indelas i manliga och kvinnliga tjänster med olika löner och arbetsområden.

Avslutning

Gemensamt för konfrontationerna mellan de manliga och kvinnliga folkskolläraryrkeförbunden åren 1926-1927 och 1937 var att det förstnämnda i båda fallen motsatte sig likalönsprincipen. Klassificeringsstriden handlade emellertid också om arbetsfördel-

ningen och den kan beskrivas som en kamp om det professionella fältet. De högre folkskolklasserna och pojkavdelningarna skulle avgränsas som ett manligt arbetsområde och de lägre samt flickavdelningarna som ett kvinnligt. Därmed uppkom inte bara en hierarki, utan också en rumslig indelning i manliga och kvinnliga arbetsområden. Osökt leder detta tankarna till de principer för över- och underordning som har formulerats av Yvonne Hirdman. Männerna bildar en norm och i jämförelse med den håller kvinnorna inte måttet. Därmed skapas en könshierarki. Den andra principen handlar om att hålla isär. Männerna måste distansera sig från kvinnorna och därmed indelas tillvaron i manliga och kvinnliga sfärer.⁵ På 1920-talet motiverade folkskolläraryrkeförbundet den manliga överordningen med kvinnornas påstådda oförmåga och med familjeförsörjargen argumentet. Tio år senare uttalades inte längre några argument som nedvärderade kvinnornas prestationsförmåga. Förbundets officiella retorik dominerades i stället av familjeförsörjarnas större behov. Föreställningen om de sämre presterande lärarinnorna fanns emellertid kvar, men förbundsledningen försökte att hålla den i det fördolda. Uttryck för sådana uppfattningar ansågs tydligen inte vara gångbara år 1937 och man kan undra varför. En tänkbar, men knappast uttömmande, förklaring till återhållsamheten skulle kunna vara att den samlade kvinnorörelsen var betydligt starkare på 1930-talet än vad som var fallet under klassificeringsstriden. Och redan under denna hade påståendena om kvinnornas sämre förmåga givit upphov till motreaktioner.

Av Göran Sparrlöf

Doktorand i historia vid Linköping universitet

² Melucci, Alberto: *Nomader i nuet. Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle* (Göteborg 1992), sid. 35 f.

³ *Folkskollärarnas tidning* 1937:5, sid. 7.

⁴ *Folkskollärarnas tidning* 1936:51, sid. 10.

⁵ Hirdman, Yvonne: *Genus – Om det stabillas förändrbara former* (Malmö 2001), sid. 60 och 65 f.

Jubileumsseminarium om Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige 100 år

Skolforum arrangerade den 30 oktober till den 1 november 2006 över nittio seminarier och föreläsningar i Älvsjömässan utanför Stockholm för skollära och andra verksamma inom skolan. Detta blev en mötesplats för 18000 personer verksamma i hela landet. Ett seminarium genomfördes av stiftelsen för förvaltning av SAF:s tillgångar. De firade 100-årsminnet av Selma Lagerlöfs bok om Nils Holgersson, som publicerades i november 1906 på uppdrag av SAF.

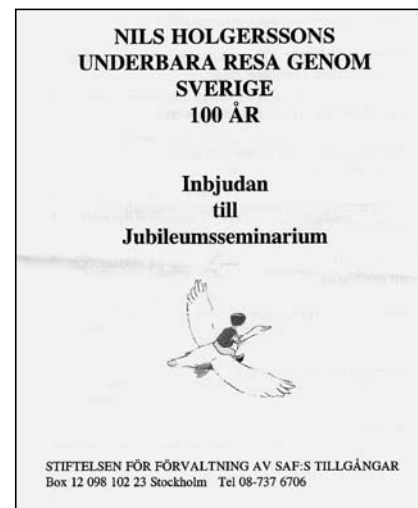
Solveig Paulsson, ordförande i SAF stiftelse, inledde dagen med att lyfta fram folkskolläraernas utvecklingsarbete inom skolan. Hon framhöll att Sveriges Allmänna Förskollärförening (SAF) under flera decennier gav ut läromedel m.m. för att stimulera eleverna att ta till sig kunskap och utveckla färdigheter. Resultatet blev bland annat det så kallade Sagabiblioteket. Under den gemensamma benämningen Läseböcker för Sveriges barndomsskolor publicerades Selma Lagerlöfs bok om Nils Holgersson och senare Heidenstams Svenskarna och deras hövdingar och Sven Hedins Från pol till pol m.m. Böckerna var således beställningsarbeten och syftet var att förbättra läromedlen så att de följde den tidens moderna pedagogik.

Margareta Waldemarsson Ringheim, som lever och verkar i den by där Nils Holgerssons startade sin resa från Västra Vemmenhög i Skurups kommun, illustrerade första kapitlet i boken genom en dockteaterföreställning. I föreställningen framträdde tydligt Selma Lagerlöfs uppdrag att skriva en bok för barn. Det förminskar emellertid inte denna romans plats i de litterära finrummen. Skickligt visade Waldemarsson Ringheim Nils Holgerssons ovilja att gå i skolan eller kyrkan, hans dåliga behandling av djuren etc.

Inom Skurups kommun har alla

skolor arbetat med Nils Holgersson som tema under 2006. Ansvarig för projektet var matematikutvecklaren Ingbert Franke. Han och fyra andra kontaktpersoner från förskolan till årskurs 9 presenterade arbetet matematik med boken som tema. Skoleleverna visualiserade matematiken, utforskade problem och prövade lösningar. De arbetade tvärvetenskapligt. Projektdeltagarna visade en rad exempel på ämnesöverskridande samarbete.

Med källmaterial ur Sveriges allmänna folkskollärförenings arkiv som grund höll undertecknad ett föredrag om Nils Holgersson och hans tid. Med 1800-talets romantiska idéströmningar uppstod nationalismen med föreställningar om särskilda nationalkaraktärer och en särskild folksjäl, som ofta förklarades vara obytbar och permanent. Kännetecknande för denna idé var att varje nation och folk ville tillskriva sig själva goda, fina och ädla egenskaper, låt vara bristfälliga. Samtidigt som man tillskrev andra nationer och folk dåliga eller rentav onda egenskaper. På detta sätt odlades under hela 1800-talet och ett stycke in på 1900-talet föreställningar om nationalkaraktärer. I Sverige betonades av författare som Carl Jonas Love Almqvist, Erik Gustaf Geijer och i än högre grad Werner von Heidenstam och Gustaf Sundbärg "den svenska

fattigdomens betydelse" och karaktärsdrag som försynthet, anspråklöshet, flit och hjärtats godhet bakom en stundom "råbarkad yta", medan t.ex. danskar och norrmän ansågs vara fräcka, påstridiga och mer hårdhärtade.

En av de främsta utforskarna av den svenska folksjälen statistikern Gustav Sundbärg var under denna tid engagerad i emigrationsutredningen. Emigrationen till Nordamerika under 1800-talets sista hälft och 1900-talets början var sammankopplade. Svensken hade nämligen ingen känsla för det egna landet. Högern i svensk politik strävade därför efter att stärka den nationella identiteten. Men arbetarrörelsen såg sociala och ekonomiska faktorer bakom emigrationen. En stillsam agitation för en svensk nationalkaraktär finns även i boken om Nils Holgersson. Den lille olydige pojken uppträder osvenskt när han inte uppträder ädelt självuppoftande och storsint, utan egoistiskt. Hans grymhet mot djur är stötande och han var i stort ganska plump, grov och ►

löjlig. Han skulle civiliseras och uppfostras till en svensk och få svenska karaktärsdrag. Detta är en orsak till att Nils Holgersson får uppleva sin underbara resa. Han kommer till insikt om Sverige och svenska folket. Han försvarar djurens, naturens och kulturens rätt och rättigheter. Samtidigt speglar boken ett fantastiskt land som ingen borde lämna till förmån för främmande länder på andra sidan atlanten.

Den före detta utrikesministern Karin Söder framhöll Lagerlöfs hela författarskap som en samling mästerstycken. Hon poängterade barnens ställning i hennes författarskap och underströk Nils Holgerssons underbara resa som ett bra exempel. Den kvinnliga gåsen Akka förde visserligen befälet över de övriga gässen, men med den unge Nils förde hon en fortlöpande dialog. Hon visade hur mogen pojken successivt blev under sin resa.

Ur Nils Holgersson, 1909. Vildgäss, tavla av Bruno Liljefors

Karin Söder lyfte också fram relationen mellan Jan i Skrolycka och Klara Gulla i boken Kejsaren av Portugallien, som omgärdas av innerliga känslor och slutar med en tragedi.

Firandet omgärdades av musik av kabaréartisterna Maria Lindström och Kjell Andersson. Rektor Nils Zandhers avslutade föredragen med att läsa högt ur boken – texten fick tala för sig själv och åhörarna kunde bara njuta av det utmärkta språket, med rytm i rim och vers. Jubileet visade att Selma Lagerlöf i allmänhet och hennes bok om Nils Holgersson i synnerhet är vital.

Lars-Erik Hansen

Civilekonomernas arkiv

Jag har sedan en tid tillbaka ägnat mig åt att ordna och förteckna Civilekonomernas arkiv.

Civilekonomernas Riksförbund (Civilekonomerna) är ett "fackförbund och en intresseorganisation för civilekonomer". Förbundets "främsta uppgift är att arbeta för att förbättra medlemmarnas yrkesmässiga och ekonomiska ställning på arbetsmarknaden". Civilekonomerna vill även verka "för att svensk civilekonomutbildning skall vara i världsklass" och för att "tydliggöra civilekonomernas profession och samhällsnytta".¹

Civilekonomerna härleder sitt ursprung till Föreningen Sveriges Taxeringsrevisorer (FST) som bildas den 15 december 1937. FST bildas med anledning av en lag som ger förhandlingsrätt till organisationer för statliga tjänstemän och med syftet att förhandla om löne- och anställningsvillkor för taxeringsrevisorer som arbetar mot arvode vid Sveriges länsstyrelser. Föreningen består 1937 av tolv medlemmar.²

Vid tidpunkten för FST:s bildande betraktas inte taxeringsrevisorer som en professionell yrkesgrupp utan som "inhyrd extrahjälp". Det finns t.ex. inte någon arbetsinstruktion för taxeringsarbetet eller några krav på att arbetet kräver specialistkunskaper eller högskolekompetens. I "Ett förbund blir till" undersöker M. Lundberg de strategier som FST tillämpar för att etablera taxeringsrevisorer som "en professionell grupp". Han menar att FST söker ge taxeringsrevisorerens arbete en "kvalitetsstämpel" bl.a. genom att kräva att en arbetsinstruktion för taxeringsarbetet införs; att "utbildade" utestängs från att söka tjänster som taxeringsrevisorer och att titeln taxeringsrevisor reserveras för personer med lång erfarenhet av taxeringsarbetet. Flera av föreningens

medlemmar tillhör kategorin "utbildade" (d.v.s. de är inte auktoriserade revisorer och saknar examen från handelshögskola) och tanken är att dispens inledningsvis ska ges till taxeringsrevisorer (medlemmar) som har arbetserfarenhet. FST söker också stöd från Landskamrerareföreningen som efter en övertalningskampanj från FST:s sida väljer att backa upp FST:s krav på "fasta tjänster" för taxeringsrevisorer. Lundberg tolkar förövertigt FST:s kamp för fast anställning och hög lön som ett uttryck för föreningens önskan att uppnå professionell eller rent av "byråkratisk auktoritet". Vid årsskiftet 1943-1944 erhåller taxeringsrevisorer fast anställning och i och med det överger föreningen sin allians med juristerna. Lundberg hävdar att FST:s ambition initialt var att ge taxeringsrevisorererna en image av "legitimitet och kompetens" och att föreningen sedan använder sig av sin image för att utvidga taxeringsrevisorerernas verksamhetsfält och kompetensområde till att omfatta en tjänst som ursprungligen var avsedd för en annan yrkesgrupp: landskamrererna. FST lyckas inte manövrera ut den tidigare allianspartnern i "taxeringsintendentstriden" och få "monopol på tjänsten" men taxeringsrevisorererna får tillträde till den vilket Lundberg menar är en följd av att taxeringsrevisorererna "lyckats skapa en bild av sig själva som professionella". Konflikten mellan taxeringsrevisorererna och juristerna, rörande tjänstetillsättning av taxeringsintendenter, får sin definitiva lösning först i samband med en omorganisation av taxeringsverksamheten på 1950-talet som leder till att tjänsten försvinner.³

De framgångar som FST röner i överläggningar med "1950 års tjänsteförteckningskommitté" får till följd att civilekonomer inom övrig statlig

Herrar Taxeringsrevisorers

Årsmötet överlämnade ett förslag till en N:o, som består tre för taxeringsrevisorerna ägnade viktiga frågor. Jag vill för övrigt tillkännage styrelsen för Lantbrukareföreningen jag har redan under hand berättat om och Lantbrukareföreningens vid mötet, som jag hört om väsentliga ämnen. Finns det något som har någon förtjänst att bli ett av de som har varit i den här utskottet, direkt med taxeringsrevisorerna utan att göra "principiella" och de olika linjerna, som det är för viktiga att beröra vägen genom att försöka intressera lantbrukarna.

Beskrifna presentationer och den viktigaste del - de ekonomiska förhållandena - så är placering i 3 20 principer som gäller från svenska taxeringsrevisorerna, det blir naturligt framhålla, att det är viktigt att ha varit i samband med till en början om det möjligt, att minst tre års tjänstgöring bör krävas för den, som skall vägas befordras till s.k. tjänsterna. Men den möjligen vänta att en så hög placering, som är försäkra, kommer att inte ägnas någon kraftigt stöd på olika sätt. I den mån en sådan utbildning kommer till stånd, torde dessa frågor lösas sig av sig själva.

I detta sammanhang finner jag anledning att påpeka, att en N:o, angående förordningsutskott för statens tjänsterna utskottet under år 1937, som en sådan förordning som utgår torde vara intressanta tillverkat långt bättre och nödvändiga undersökningar kunde försäkra långt tidigare och snabbare än nu är färdigt. Jag skulle därför vilja försöka, att svenska taxeringsrevisorerna sammankalla sig i en förening, som att vi utgåva stöd och vilja styrelsen, som sedan får sätta en förordningsutskott. Jag föreslår, att under mötet, när det är möjligt, är villig att ansluta sig till föreningen eller icke, liksom en som vill utgåva det förslag till stöd, som har bifogats. Slutligen vill jag nämna tre personer till styrelsen som utgåva av dessa tillämnade funktioner som två exemplar för dem. På så sätt skulle en förening kunna bildas på en gång och det underförstått, som utgår, som en sådan vara nödvändiga för en sådana tidigare.

Stockholm den 19 november 1937.

str. Lantstyrelsen.

Brunkebergsgatan 6, Stockholm.

Telefon: Lantstyrelsen.

Upprop för Sveriges taxeringsrevisorers.

och inom kommunal förvaltning bestämmer sig för att bilda Civilekonomerna i Allmän Tjänst (CIAT) den 27 november 1954. FST blir en sektion inom CIAT som övertar den fackliga delen av FST:s verksamhet. CIAT:s medlemmar blir också medlemmar i Svenska Civilekonomföreningen (SCF). På 1970-talet (i samband med reformerna inom utbildningssystemet) förstärks samarbetet mellan Civilekonomerna och SCF och 1977 blir Civilekonomerna en beslutsamligg och ekonomiskt fristående sektion inom SCF. Vid årsskiftet 1982-1983 väljer Civilekonomerna att lämna SCF.

1963 tecknar CIAT det första avtalet med Civilingenjörförbundet (CF) om köp av kanslitjänster. Förbundens kanslisamarbete utvidgas successiv och omfattar 1987: "förbundssekreterare, medlemsregister, medlemsrekrytering, ekonomifunktion, utredningsfunktioner, ombudsmannatjänster inom de olika arbetsmarknadssektorerna, information samt redaktion för förbundets tidning".⁴ Civilekonomerna köper kanslitjänster av CF fram till 2000 när förbundet får ett eget kansli.

Vid mitten av 1960-talet väcks tanken på att utvidga CIAT:s verksamhetsfält till att även omfatta civilekonomerna i enskild tjänst. Merparten av de yrkesverksamma civilekonomerna är anställda inom privat sektor. Ett motiv är att bredda rekryter-

ingsbasen både vad beträffar yrkesverksamma civilekonomerna och studerandemedlemmar till en eventuell studerandeförening. Utbildningsbevakningen betraktas som en viktig fråga och man konstaterar att civilekonomerna genom sin utbildning utgör en viktig samhällsresurs och att det ligger i förbundets intresse att göra det allmänt bekant. Vid CIAT:s årsmöte den 19 november 1968 ombildas CIAT till "ett för alla civilekonomerna gemensamt förbund". Civilekonomernas Riksförbund har vid bildandet 500 medlemmar.⁵

I arkivet återfinns en dagordning från FST:s årsmöte 1991 med en handskriven notering om att beslut tagits att FST ska upphöra. Lundbergs uppsats "Ett förbund blir till" baserar sig på handlingar i Civilekonomernas arkiv och med tanke på FST:s storlek, finns förhållandevis många handlingar från FST:s första verksamhetsår bevarade. Tyvärr kan man inte säga det samma om CIAT-tiden. Vid sidan av årsmötes- och styrelseprotokoll, verksamhetsberättelser och s.k. CIAT-meddelanden finns enbart ett fåtal handlingar bevarade.

I Civilekonomernas jubileumsskrift från 1996 redogör förbundets dåvarande förbundsordförande J-E Jörby för förbundets fackliga historia och för de dramatiska händelser som inträffar på 1970-talet: turbulensen kring avtalet med Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF) och den segdragna rekryteringskonflikten med Jurist- och Samhällsvetarförbundet (JUS sedermera JUSEK). 1978 tecknar Civilekonomerna ett dubbelanslutningsavtal med SIF. Avtalet utgör en förutsättning för Civilekonomernas inträde i Privattjänstemannakartellen

(PTK)⁶ och resulterar i ett aldrig realiserat hot om uteslutning ur SACO. Reformerna inom utbildningssystemet i slutet av 1960- och i början av 1970-talet medför att en ny ekonomiutbildning bildas vid universitetens samhällsvetenskapliga fakulteter. Det leder i sin tur till att en gränsdragningsvist uppstår mellan JUS/JUSEK och Civilekonomerna rörande medlemsrekrytering eftersom förbundens rekryteringsområdet delvis sammanfaller.⁷

De ovan nämnda händelserna rörande dubbelanslutningsavtalet med SIF och rekryteringskonflikten med JUS/JUSEK har avsatt en hel del handlingar som har bevarats. Men merparten av Civilekonomernas arkiv utgörs av handlingar som har avsatts efter 1990. Vid sidan av protokoll och verksamhetsberättelser återfinns t.ex. F-serier (ämnesordnade handlingar) rörande Civilekonomernas engagemang i utbildningspolitiska frågor, i internationella organisationer för civilekonomföreningar och i frågor rörande yrkesetik och vidareutbildningsverksamhet. Även förbundets arbete med att utforma remisser och utse pristagare till Ekonomipriset för bästa avhandling i företagsekonomi har avsatt handlingar som har bevarats.

I dag är det snart 70 år sedan Föreningen Sveriges Taxeringsrevisorers bildades. Förbundet har flyttat fram sina positioner. Civilekonomerna har i dag 32 000 medlemmar och har sedan 2000 (när förbundet får ett eget kansli) byggt upp en egen "förhandlingsverksamhet och medlemservice". I Civilekonomernas idédokument och åsiktsprogram framgår det också att förbundet strävar efter att vidmakthålla och ►

1 *Stadgar för Civilekonomerna*, (Civilekonomernas Riksförbund): Reviderade av Fullmäktige 15 november 2005. www.civilekonomerna.se.

2 M. Lundberg, "Ett förbund blir till"; i *Civilekonomerna 60 år: En jubileumsskrift*, (Stockholm 1996), s 4-25.

3 Ibid., "Opulicerad version av M. Lundbergs uppsats: "Ett förbund blir till"; s 2-25.

4 J-E. Jörby, "Krönika över Civilekonomernas fackliga historia"; i *Civilekonomerna 60 år: En ju-*

bileumsskrift, (Stockholm 1996), s 30-62. Citatet återfinns i *Civilekonomernas Riskförbund, Verksamhetsberättelse och årsredovisning: 1987*, (Stockholm, 1988), s 4.

5 J-E., Jörby.

6 vilket i sin tur är en förutsättning för att Civilekonomerna ska bli representerade på den enskilda sektorn

7 Ibid.

förstärka yrkets ”kvalitetsstämpel”.⁸

Arkivhandlingarna vittnar inte enbart om förbundets verksamhet utan även om händelser i förbundets omvärld (t.ex. kalla krigets upplösning)⁹ och om idéströmningar i den samtida samhällsdebatten (t.ex. jämställdhets- och miljöfrågor).

Arkivmaterialet vittnar också om den tekniska utvecklingen av informationsmediet som har skett sedan förbundets bildande och om dess förgänglighet. I arkivet finns t.ex. en riktig raritet: en floppy disk som är stor som en assiett.

Civilekonomernas verksamhetsberättelser har varit till stor hjälp vid ordnings och förteckningsarbetet. Jag har med hjälp av dem snabbt kunnat hitta information om exempelvis olika referensgrupper och deras verksamheter t.ex. när en specifik referensgrupp bildas; när den upphör och syftet med dess verksamhet. Jörbys redogörelse för förbundets historia har också varit till stor hjälp. Den har t.ex. bidragit till att handlingar som har avsatts till följd av rekryteringskonflikten med JUS/JUSEK och som återfanns i pärmar och mappar (med och utan etiketter) snabbt kunde sammanföras till en avgränsad, ämnesmässigt sammanhängande enhet (serie). Jag har således inte behövt spendera speciellt mycket tid på att läsa igenom hand-

lingarna eller fundera över under vilka perioder specifika aktiviteter/verksamheter har avsatt handlingar.

När arkivmaterialet levererades till TAM-Arkiv omfattade det ca 22 hyllmeter. I dag, efter att dubletter och handlingar av ringa eller tillfälligt värde har rensats och gallrats, omfattar arkivmaterialet ca 12 hyllmeter.

Av Emma Klara Elming

Arkivarie

Källor

Civilekonomernas Riksförbund, *Civilekonomerna 60 år: En jubileumsskrift*, (Stockholm 1996).

Civilekonomernas Riksförbund, *Verksamhetsberättelse och årsredovisning 1987*, (Stockholm, 1988).

Rybrink, M. & Zachrisson, C. *Civilekonomernas varumärke: varumärkesladdning för en fackförening*, Kandidatuppsats, ekonomiska institutionen Linköpings universitet, (Linköping 2002).

Stockholm: TAM-Arkiv

Manuskript till M. Lundbergs uppsats ”Ett förbund blir till”

www.civilekonomerna.se

Stadgar

Åsiktsprogram

Vision: Ur Civilekonomernas Idédokument antaget vid fullmäktigemötet i november 1999.

⁸ www.civilekonomerna.se. Citatet återfinns i: M. Rybrink & C. Zachrisson, *Civilekonomernas varumärke: varumärkesladdning för en fackförening*. Kandidatuppsats Linköpings universitet (Linköping 2002), s 2.

⁹ och andra världskrigets utbrott om man inkluderar FST

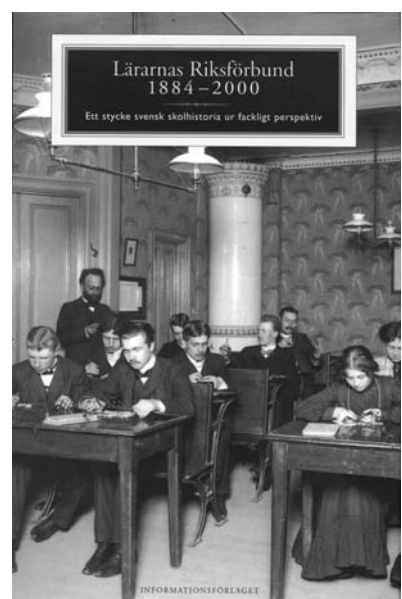
Ny bok och nytt arkiv

Med anledning av att Lärarnas Riksförbund, LR, gått in i sitt tredje sekel gav man ut en historik ”Lärarnas Riksförbund 1884-2000”. Denna historik har just inkommit till TAM-Arkiv tillsammans med en första leverans ur LR:s arkiv. Skälet till att LR räknar sina anor till 1884 är att Svenska Lärarsällskapet grundades detta år. Lärarsällskapet är alltså direkt föregångare till dagens LR. I boken, med underrubriken ”ett stycke svensk skolhistoria ur fackligt perspektiv”, inleder författarna, Torbjörn Carle, Sven Kinnander och Sven Salin, den svenska skolhistorien år 1254 då ordet ”lektor” nämns första gången i svenskt språkbruk. Utvecklingen förs sedan vidare över den första skolordningen 1571 över år 1849, då läroverken skildes från kyrkan till 1990-talets decentralisering och skiljande av skolan från staten. På detta sätt blir boken en översikt både av svensk skolhistoria och LR:s egen historia.

Vad gäller LR:s arkiv har en första leverans nu kommit till TAM-Arkiv. Den innehåller främst trycksaker, verksamhetsberättelser, samt ett antal årgångar av förbundets tidskrift, *Skolvärlden*. En allt större del av skolarkiven finns nu hos TAM-Arkiv!

Av Björn Holmberg

Arkivarie TAM-Arkiv

Regelbundet får TAM-Arkiv in nya titlar till biblioteket. En stor del av den senaste skörden berör lärare/pedagoger. Här några av de nya skrifterna.

**Viola Rohdin,
Gunvor Larsson-Utas**

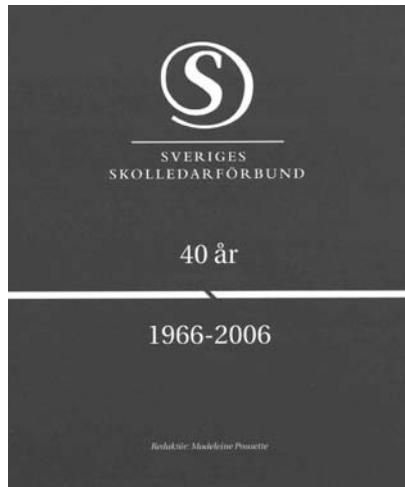
Alla tiders folkskollärarinnor pionjärer och förbund

Läraryrketets förlag. Uppsala 1998
Som vanligt med start i Vekerum i Blekinge, skildras en lärarhistoria. Denna gång är det de kvinnliga folkskollärarinnornas historia som skildras. Redan 1906 skapade Adèle Wetterlind i Jönköping den första fackliga folkskolläraryrkesföreningen för kvinnor. Boken är anmäld i TAM-Revy nr 2. 2006.

Konsten i Lärarnas hus

Stockholm 1994

I denna skrift skildras en av de bästa konstsamlingar som finns hos ett svenskt fackförbund.

Madeleine Pousette (red)

Sveriges Skolledarförbund 40 år

1966-2006

Kristianstad 2006

Med intervjuer och arkivstudier skildras här ett av våra yngre fackförbund. Skolledarna bildades under viss dramatik, då både TCO och SACO önskade organisera den växande skolledargruppen. Till sist blev det SACO.

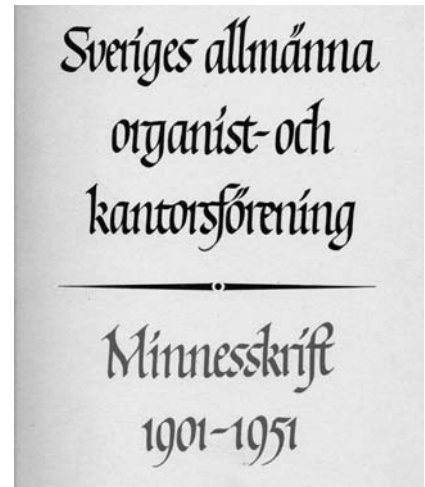
Viktor Fredriksson

Sveriges Första Folkskolläraryrkesförening

Ett hundraårsminne.

Stockholm 1938.

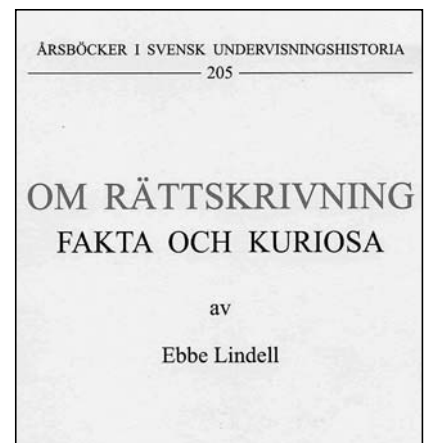
I denna skrift hyllar Fredriksson minnet av den i Vekerum, i Blekinge, sommaren 1838, bildade första folkskolläraryrkesföreningen.

David Åhlén, Ernst Andrén, Sten Carlsson (Redaktion)

Sveriges Allmänna Organist- Och Kantorsförening. Minnesskrift 1901-1951.

Uppsala 1951.

Ebbe Lindell

Om Rättskrivning Fakta och kuriosa.

Föreningen för Svensk Undervisningshistoria.

Uppsala 2006-11-20

I denna volym 205 i föreningens skriftserie behandlas ett idag i högsta grad aktuellt område, rättstavningen. Lindell har skrivit en historik över den svenska stavningen. Särskilt aktuellt då det nu har gått 100 år sedan Fidtjuv Berg reformerade den svenska stavningen.

Från journalist till murvel

Detta är titeln på den journalisthistorik historiedocenten vid Umeå universitet Birgit Petersson nu är klar med.

Birgit Petersson har varit en av de flitigare forskarna i Journalistförbundets material på TAM-Arkiv. Hon har skrivit en professionaliseringshistoria för journalistyrket. Det är den första av sitt slag i Sverige. Med sin journalisthistorik kompletterar Birgit Petersson "Den svenska pressens historia".

Studiet av professionaliseringsprocesserna är mycket aktuella just nu. Birgit Peterssons historik, som omfattar tiden 1900 till 1960-talet, är ett viktigt bidrag till detta studium.

Av Björn Holmberg

Ny bok: Arkivarieyrket – och dess kartläsare. DIK Arkivariefacket 70 år 1936-2006

Lagom till 70-års jubileet ger DIK Arkivariefacket ut boken *Arkivarieyrket – och dess kartläsare*. Boken belyser föreningens verksamhet genom åren och arkivarieprofessionens utveckling och vänder sig till både "oss redan frälsta, yrkesverksamma och studenter" och gymnasieungdomar som förhoppningsvis ska lockas in på arkivariebanan.

Arbetsplatsers olika karaktär och arkivariers skilda intressen och kompetens gör att arkivarieyrket är mycket mångfacetterat. Denna mångfald speglas i boken där arkivarier från skilda sektorer och med vitt skilda arbetsuppgifter får komma till tals. En tillsynsarkivarie, en näringslivsarkivarie, en ortnamnsarkivarie, en arkivpedagog och en IT-arkivarie är exempel på personer som skrivit och berättat om sina yrkeserfarenheter. Att dessa personer har olika kompetens och arbetsuppgifter är tydligt och en frågeställning som återkommer i boken är just professionens inriktning. Håller arkivarieyrket på att utvecklas i två skilda riktningar – en mot kulturarvet och traditionella arkivfrågor och en mot Records Management? Och är det i så fall önskvärt? En allmän inställning

tycks vara att det fortfarande är viktigt med en gemensam grund men att specialiseringar inom yrket kommer att bli nödvändigt.

Status och lön är andra frågor som behandlas i boken. Enligt en undersökning som man refererar till i boken har många arkivarier en negativ självbild. Det framkommer dock inte i de andra artiklarna där arkivarier över lag beskriver sina jobb i positiva termer. Rent allmänt tycker jag också att de

arkivarier jag träffat ofta är mycket engagerade och glada i sina arbeten, men å andra sidan kanske det är just de med positiva erfarenheter som gillar att tala om sina jobb. En stor utmaning är dock att få omvärlden att förstå och värdera den kompetens och sakkunskap som arkivariekåren besitter.

Att höja status och löner för arkivariekåren är frågor som DIK Arkivariefacket också säger sig arbeta med. Tre av fackets tidigare ordföranden ges i boken utrymme för att berätta om hur man inom föreningen arbetat med frågor som rör utbildning, professionalisering, löner och status i syfte att marknadsföra och syndiggöra yrket och förbättra medlemmarnas arbetssituation.

Som "redan frälst och yrkesverksam" arkivarie tycker jag att bokens teman känns något uttjatade vid det här laget. Låt oss hoppas att boken även läses av några gymnasieungdomar som fastnar för yrket och kan föra in lite nytt blod och nya diskussioner i arkivariekåren!

Av Ylva Taubert Lindberg
Arkivarie TAM-Arkiv

TAM-Arkiv

Post- och besöksadress: Grindstuvägen 48-50. 167 33 Bromma

Telefon växel: 08-54 54 15 60. Telefax: 08-31 71 76

E-post: tam-arkiv@tam-arkiv.se

Hemsida: www.tam-arkiv.se

Postgiro: 487 40 99-7